

DE GILDEN, TE UTRECHT.

1455 en 1456.

Met de Afbeelding hunner zegelen.

Van de » Ambochts-Corporatien" of Gilden binnen deze stad is van vroegere tijden, door het verloren gaan van vele oude bescheiden, weinig bekend. Het eerst, dat met zekerheid van dezelve gewaagd wordt, is bij den inval der Kennemers in het Sticht in 1268 (*). Toen reeds bestonden dezelve; doch sedert dien tijd werd hare magt zeer uitgebreid, en hare invloed op de verkiezing van de regering zoo groot, dat deze te voren uit vermogende Edellieden bestaande, in eene volksregering overging, welke niettegenstaande het herstel van de vorige orde van zaken, door den Ridder Nicolaus van Catz in 1270 of daaromtrent, dezelfde gebleven is tot het jaar 1528, wanneer Keizer Karel V, als heer van het Sticht, in weerwil zijner belofte, de benoeming der regering aan zich zelve behouden, en daardoor de magt der Gilden ten eenenmale gefnuikt heeft.

De Gilden verkeerden niet altijd in overeenstemming met de regering der stad: meermalen werd deze met geweld afgezet en soms verbannen; doch ook op hare beurt bedwong zij weder de Gilden, zoo door het verkorten hunner regten, als door het opheffen van sommigen derzelve. Vele voorbeelden zou men hiervan kunnen bijbrengen; het zal echter voldoende zijn alleen te vermelden, het afschaffen van het vleeschhouters-gild

(*) Zie dit Tijdschrift 1837, bl. 41. seq.

Fig. 1.

Fig. 2.

Fig. 3.

Fig. 4.

Fig. 5.

Fig. 6.

ten jare 1432, doordien hetzelfde bij de inkomst van Bisschop Sweder van Kuilenburg in 1426, zich zeer oproerig had gedragen, door onder anderen den Burge-meester Berent Proeijs te vermoorden. Het brouwers-gild werd in deszelfs plaats gesteld, en het vleeschhuis, achter den huize Hasenberg of het Schepenenhuis gelegen, bevolen, ten gronde toe te slechten. In 1455, bij de oneenigheid tusschen de Geestelijkheid en Bisschop Rudolf van Diepholt, aan welken laatsten de stad zich aansloot, werd in een oloop der gemeente, welke de partij der geestelijkheid ondersteunde, de Raad der stad gedwongen onderscheidene veranderingen naar den zin van het volk in het bestuur te maken, alsmede om het stads geheim zegel in hunne tegenwoordigheid te verbreken. Onder deze afgeperste wetsbepalingen was ook het besluit, dat de oudermannen in het vervolg geen zitting in den Raad zouden hebben, doch vergaderen met de gemeene Gilden, en bij gemeene morgenspraken hunne besluiten nemen, welke voor wetten moesten doorgaan. » De gemeente dus, » zegt Burman (*), » meester geworden zijnde, heeft alle de magt van de regering aan de Gilden gebracht, en Donderdaghs voor Maria Lichtmisse eenen nieuwen gildenbrief gemaakt, volgens welke in het vervolg de bestellinge van de regering en der gemeene zaken zoude verricht worden (†).»

Bij dezen brief werden de 14 hoofdgilden, welke in het jaar 1402, 21 bedroegen, op 12 verminderd. Wij vonden onder de papieren van A. van Buchel, het afschrift van een charter van dien tijd, hetwelk uit ge-

(*) Jaarboeken II. 249.

(†) Zie dezen brief Utr. Placaatb. III. 78. Burman, t. a. pl.

Fig. 7.

Fig. 8.

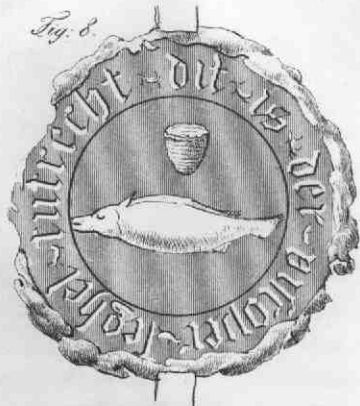

Fig. 9.

Fig. 10.

Fig. 11.

Fig. 12.

brek van het stadszegel, door de 12 Gilden bezegeld is. Dit, om deze reden zeldzame stuk, zoo ver ons bekend is, nog niet zijnde uitgegeven, hebben wij belangrijk genoeg geacht, om in deszelfs geheel hier te doen volgen, en van de afbeelding der zegels te doen verzeld gaan:

» Wy Borgermeistren Scepen, Rade Overst Oudermans gemene gilden der stadt van Utrecht doen kond allen luden dat wy voir ons ende voir onse nacomelinge met goeden voirsien ende welberaden van wege der stat ende gilden van Utrecht eendrachtelic vercoft hebben Herman van Zanthen Gerritsoen om een zeker somme van gelde, die hy ons vol ende all wel betaelt heeft den letsten penninc mitten eersten, ende wy voirt in onser stadt ende gilde noetlicken oirbair gekeert hebben den vryen eygendomme van een block tyenden grof ende small uten lande hier na bescreven, dat die stat van Utrecht by consente van ons gilde in voirleden tyden van der statwegen vercoft heeft dair sy die tyende op die tyt of an hem hielden, welke tyende geheten is, dat derde block ander Scepen syde, ende gaet in met drie viertellen lants Ghysbert Louwerenssoen toebehoerende, voert nederwert streckende totter stenen bruge, voert totten hoeck wt, ende hebben hierom geloeft ende geloven voir ons ende voir onse nacomelingen van de stat ende gemene gilden wegen voirsz. Herman en sinnen erfnamen ende nacomelingen dat bloc tiende voirsz. ende eenen vryen eygendom dair off ewelick ende erflic vry the waren rustelic ende vredelic te gebruiken ende alle voircommen off te doen also dat sy voert vercopen ende erven mogen als een vry eygen goet ende off hier gebrec in viell oeck van wien dattet toequame dat geloven wy

van onser stadt ende gildenwege den voorsz. Herman en syne erfnaemen ende nacomelingen off te doen ende te vryen buten hoeren cost ofte schaden ende mede so hebben wy beliest ende overgegeven alse wanneer ende tot wat tyde dat Harman voorsz. ofte zynnen erfnaemen off nacomelingen de voorsz. tyende alhier ofte een deel dair of vercopen, overgeven, verzetten, verzellen ofte enige comer dair op maecken woude, dat zel altyts geschien mogen, ende van weerden wesen voor den Weygrave ende Heemraden van der weyden voorsz. die dan in der tyd zyn, alle ding zonder argelist.

Ende want wy allen dese loften ende puncten in desen brieve begrepen onverbreeckelicke gehouden willen hebben tot ewigen dagen, zoe hebben wy gemeene ghilden van Utrecht dese brieven vuyt hangende bezegelt mit onser gilden zegelen over ons zelve ende mede over de stadt van Utrecht om gebrec deser tyt hoirs zegels secreet.

Twelck wy Borgermeesteren Scepen, Rade, Overste Oudermans ende gemene Oudermans voorsz. bekennen de gemeene onser stadt geheden te hebben ende gebruycken der Gilden zegelen in deser tyt om gebreecs wil van onser stadtzegel secreet daer men deser gelycken meede te bezegelen plach, dat voor nutscap onser stadt ontwee geslegen is. Ende loven voor ons ende onse nacomelingen van stadt wege, dese zegelinge van weerde te houden in allen thoen off der stadt segel secreet mitten gildenzegelen hiermede aen wthangen. Ende want dese brieff twaelf zegelen heeft, die qualick al te bewaren zyn geheel zoe hebben wy Gilden voorsz. gelooft ende geloven elcs voor ons zelve oft verongevalde tot eeniger tyt dat een zegel ofte meer bracken off vielen

van desen brieve, dat wy dan elcx ons gilde zegel daer dan gebreec in waer weder ane desen brieve hangen zellen ende des niet te weygeren, soo alst meerste deel van ons gilden zegelen an desen brief hangen zellen.

Gegeven indt jaer o. h. Duzent vier hondert zes ende vyftich opter heylige crws (kruis) avont exaltatio.”

Ende hangen, zegt Buchel, an dubbelde pergamene sterten xii segelen in groenen wassche, bycans in forme ende grote als hier vuytgemaeft syn.

UITLEGGING DER ZEGELS.

- N°. 1. Cordewaniers, of schoenmakersgild.
- 2. Coerncopers of koornkoopersgild.
- 3. Riemsnidens of gordel- en zadelmakersgild.
- 4. Graeuwerkers of Bontwerkersgild.
- 5. Smedengild.
- 6. Botterludengild of kooplieden in kaas en boter.
- 7. Bakkersgild.
- 8. Viscopersgild.
- 9. Louwer- of Looijersgild.
- 10. Mars- of koopliedengild.
- 11. Wantsnidensgild.
- 12. Bylhouwers- of timmerliedengild.

In aanmerking genomen de volgorde, waarin de gilden in 1486 bij Burman, Jaarb. II. 501 voorkomen, en de rangschikking der Zegels, onder het diploma van A. van Buchel, moet het Korenkoopersgild met N°. 2 gezegeld hebben, niet-tegenstaande het randschrift ons het Kuipersgild doet kennen, hetwelk geen hoofdgild uitmaakte. Welligt geschiedde dit bij een oogenblikkelijk gebrek aan een eigen zegel.